

Екранізація з перших кадрів акцентує на дзеркалі. Відрізняється також і кінцівка: в оригіналі помирає сам письменник, а у фільмі — його колишня дружина та її коханець.

Аналізувати та помічати такі деталі під час переглядання досить цікаво, але книга та фільм сприймаються абсолютно по-різному.

За С. Кінгом, «духовний відповідник» роботи письменника — уважно дивитися у своє таємне «вікно й звітувати про все, що бачить». А «основне питання цієї повісті: що буде зі спостерігачем, який стоїть і дивиться широко розплющеними очима, коли вікно між реальністю та нереальністю розіб'ється і йому в очі порснуть уламки скла?» Причому, руйнація цього «таємного вікна» мовою літератури і мовою кіно відбувається по-особливому, оскільки текстуральні та мультимедійні «уламки» значно відрізняються.

А. Момуз

БИТВА СТАТЕЙ В ОПОВІДАННЯХ ДЖЕЙМСА ТЕРБЕРА

А. Motuz

THE BATTLE OF THE SEXES IN JAMES THURBER'S STORIES

Джеймс Тербер (1894–1961) — відомий американський карикатурист, письменник, драматург, гуморист, журналіст і редактор часопису “The New Yorker”, якого називають Марком Твенем ХХ століття. Автор численних оповідань і байок, серед яких в аспекті «битви статей» виокремимо наступні.

«*Таємне життя Волтера Мітті*» (“The Secret Life of Walter Mitty”, 1939). Найвідоміше оповідання Тербера, що має дві екранізації (1947, режисер— Норман Маклеод, та 2013, режисер та виконавець головної ролі — Бен Стіллер) й численні театралізації.

Подружжя Мітті вирушає на щотижневий шопінг та відвідування дружиною салону краси. Під час тієї буденності Волтер Мітті, людина творча, м'яка та незрозуміла, поринає у фантазії та стає командиром гідролітака ВМС США під час шторму, хірургом, який виконує унікальну операцію, вбивцею, який дає свідчення в залі суду, та пілотом англійського військового літака під час війни з Німеччиною. Зі світу фантазій Волтера щоразу виволікає дружина. Місіс Мітті поводить ся з чоловіком так, ніби він некомпетентний і менший, а їхня розмова зводиться до її зневажливих зауважень та поблажливих коментарів: «Ти вже не молодик», «Чому ти не надяг рукавички? Ти їх загубив?», «Треба зміряти тобі температуру, коли повернемося додому» тощо. Тож Волтер подається до фантастичного світу, у якому стає безстрашним чоловіком, яким ніколи не зможе стати в реальному житті. У тому ж світі сценою розстрілу «нерухомого, гордого і зневажливого», «непереможеного і незбагненого до останнього» Волтера Мітті і закінчується його історія.

Оповідання призвело до створення відповідних ідіом в англійській мові: «Mittyesque» (у стилі Мітті), «Mitty», «Mitty-like» (як Мітті) — схильний до нереалістичних польотів фантазії, маючий ескапістські мрії, або той, хто схожий Волтера Мітті.

Автора часто порівнюють з його героєм, якого вважають «архетипом мрійливого та нещасного Тербера», а Томас Фенш видав життєпис Тербера під назвою «Людина, яка була Волтером Мітті» (“The Man Who Was Walter Mitty”, 2000).

У битві статей маємо сімейний фронт з покірним чоловіком та владною дружиною. Битва відбувається на інших фронтах тільки в уяві чоловіка, куди той занурюється при першій можливості. Повернення чоловіка до реальності відбувається за ініціативи дружини та має тільки натяк на протистояння, тож розрив комунікації чоловік — жінка є тільки уявним.

«Єдиноріг у саду» ("The Unicorn in the Garden", 1939). Одноіменний мультфільм Вільяма Хертца з підзаголовком «Битва статей Джеймса Тербера» ("James Thurber's Battle of the Sexes!", 1953).

Мініоповідання у вигляді байки з мораллю. Чоловік за сніданком бачить у своєму саду єдинорога, будить дружину, розповідає про це та отримує «недружній» погляд з фразою «Єдиноріг — міфічний звір». Він кормить звіра, «знову розбухує дружину» та отримує прізвисько «олуша» і погрозу переселення до божевільні. Чоловік повертається до саду, де єдинорога вже не має, а дружина «зловтішно» викликає лікарів та поліцію. Жінка повторює розповідь чоловіка, і її одягають у гамівну куртку. Коли про звіра питають чоловіка, він повторює першу фразу дружини. Тож жінка потрапляє до лікарні, після чого «чоловік живе довго і щасливо», а автор формулює мораль: «Не рахуй своїх олуш, поки вони не в божевільні».

Але на цьому автор не зупиняється і наводить глосарій з 17 термінів та розміром з саме оповідання. Тож ми дізнаємося, що олуша — це «божевільна людина (ймовірно, від імені дурної вимерлої птиці)», «олуші вилупилися — божевільня», «зловтіха: погляд злоби або жадібності», мораль — це «урок оповіді» тощо. Та найкориснішим видається пояснення авторської моралі, що є похідною від американського «Не рахуй своїх курчат, поки вони не вилупляться» та означає «Не розраховуй на те, що вийде саме так, як заплановано».

Битва статей вже у підзаголовку екранізації. Сімейний фронт попереднього оповідання з недоброю та зловтішною дружиною і покірним чоловіком, який може бути Волтером Мітті з єдинорогом в уяві, розважливою людиною з тим же уявним єдинорогом, звичайним чоловіком у незвичайних обставинах тощо. Спрямованість на розрив комунікації виглядає природною для цієї родини, а і єдина мета — божевільня для партнера. Дружина ініціює розрив фразою чоловіка, яку той ґрунтовно заперечує, тож саме жінка програє та отримує звання «несповна розуму» і відповідне помешкання.

«Вигідна позиція» ("The Catbird Seat", 1942). Екранізація Чарльза Крайтона «Битва статей» ("The Battle of the Sexes", 1959).

Головний герой — містер Мартін, «найпрацездатніший працівник», «не п'є і не курить», керівник канцелярії, про якого президент фірми сказав: «Людина помиляється, але Мартін ні». Нова помічниця президента, місіс Барроуз, поступово звільнює старих працівників і знущується з Мартіна, використовуючи численні вирази з бейсбольного сленгу (наприклад, назва оповідання). Коли Мартін розуміє, що знаходиться в черзі на звільнення, то вирішує «стерти» свою очільницю: «Панове присяжні, — сказав він собі, — я вимагаю смертної кари для цієї жадливої людини». Але згодом Мартін змінює свій план та в розмові з Барроуз «під віскі з цигаркою» розповідає їй свій таємний намір вбити президента. Останній, отримавши таку інформацію від Барроуз, вважає її несповна розуму та звільнює, а зразковий та скромний Мартін спокійно продовжує свою тиху працю.

Окремо відзначимо назву твору як чергову ідіому з посиланням на оповідання Тербера. «Catbird» — співочий птах Північної Америки, переважно, дрозд. Слово

«cat» додалося до слова «bird» через крик цього птаха, схожий на нявкання кота. Для залучення подруги дрозди складають купу камінчиків і сідають на її вершині. “The catbird seat” — вигідне становище, завидна позиція, наявність переваги. “Sitting in a catbird seat” — непогано влаштуватися.

Битва статей отримує свою титульну назву при екранізації оповідання. Сімейний фронт змінюється на офісний, який складають тихий зразковий працівник та активна агресивна керівниця. Обидва спрямовані на розрив комунікації — звільнення супротивника з фірми, при цьому жінка застосовує тактику постійного брутального тиску. Працівник користується «вигідною позицією» — своєю зразковою незаплямованою репутацією, та заперечує свої слова до керівниці в приватній розмові, що призводить до визнання жінки ненормальною та її поразки (звільнення). Тому чоловік майже повторює захисну комбінацію з попереднього оповідання.

Розглянута битва статей у мультимедійному дискурсі авторського тексту і ілюстрацій та численних екранних і театральних проєкцій в інтерпретації Джеймса Тербера є, перш за все, протистоянням гумору та іронії, в якому обидва є переможцями.

М. Руденко

ЕТИКЕТНА ФОРМУЛА ЗВЕРТАННЯ В УКРАЇНСЬКИХ ЗМІ

М. Rudenko

ETIQUETTE FORMULA OF APPEAL IN THE UKRAINIAN MASS MEDIA

Загальновідомо, що мова ЗМІ чутливо реагує на процеси, що відбуваються в суспільстві та світі. Мова ЗМІ — це передусім мова інтерв'ю, дискусій, діалогів, коментарів, форумів, інформаційних війн, яка віддзеркалює проблеми комунікативної культури сьогодення.

Безсумнівно, освічений журналіст у телестудії чи на прес-конференції повинен бути ввічливим, культурним, виражати повагу і доброзичливе ставлення до свого співрозмовника, словом — має знати секрети та правила, які диктує етикет мовного спілкування. Під мовним етикетом мовознавці, як правило, розуміють певні національно-специфічні сталі форми спілкування, прийняті й приписувані суспільством для встановлення контакту, підтримки спілкування в потрібній тональності. Мовний етикет безпосередньо стосується правил вітання, знайомства, прощання, привітання, побажання, подяки, вибачення, прохання, запрошення, ради, пропозиції, розради, співчуття, компліменту, схвалення тощо. У нашому ж дослідженні ми більш детально розглянемо ситуацію звернення представників ЗМІ до співрозмовника.

Передусім зазначимо, що в українській мові звертання виражається кличним відмінком іменника. Тож важливо правильно утворювати форми цього відмінка. Так, закінчення *-е* мають іменники чоловічого роду, основа яких закінчується на твердий приголосний (Степане, Олександрє, Євгене, Борисє, президентє, ректорє); закінчення *-ю* мають іменники чоловічого роду, основа яких закінчується на м'який приголосний, а також на *-р* (Василю, Сергію, Андрію, Ігорю, бійцю); закінчення *-є* мають іменники жіночого роду, основа яких закінчується на м'який приголосний (Маріє, Надіє, Наталіє, редакціє); закінчення *-о* мають іменники жіночого роду, основа яких закінчується на твердий приголосний (Оксано, Марино, Україно,